

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

**„TEOLOGIA PUSTIEI”
– IMPLICAȚIILE SPIRITUALE ALE PEREGRINĂRII
POPORULUI ALES SPRE ȚARA FĂGĂDUINȚEI
- REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT -**

COORDONATOR:

DIACON LECT. UNIV. DR. HABIL. STELIAN PAȘCA-TUȘA

DOCTORAND:

BOGDAN-MARIUS NEGREA

2024

Introducere

1. Stadiul actual al cercetării

1.1. „Teologia Pustiei” în scrierile bibliștilor români

1.2. „Teologia Pustiei” în scrierile bibliștilor din mediul internațional

2. Delimitări semantice și tematice

2.1. Delimitările semantice ale termenului „pustie”

2.2. Receptare „Thorei” în istoria lui Israel

2.2.1. „Torah” – delimitare terminologică

2.2.2. Tora^h în viața evreilor

2.2.3. Legea și parcursul ei de la Israel la toate neamurile

3. Pribegia poporului ales în Egipt – de la calitatea de „oaspete” la cea de rob

3.1. Parametrii temporali ai desfășurării acțiunii

3.2. Israel în Egipt înainte de prigonirile „noului” Faraon (Ieș 1,8)

3.3. Importanța lui Iosif în istoria lui Israel

3.4. Cartea Ieșirea sau despre formarea poporului lui Israel

4. Creșterea lui Israel și debutul opresiunii – perspective istorice și exegetice

4.1. Moartea lui Iacob – eveniment marcant pentru statutul lui Israel

4.2. Expansiunea demografică – fiii lui Israel

4.3. Debutul opresiunii (Ieș 1,8-10)

4.3.1. „Nu-l cunoștea pe Iosif” – efectele uitării unui reprezentant de seamă

4.3.2. „Ridicarea” unui nou stăpân în Egipt – schimbarea statutului lui Israel

4.3.3. Tehnica economică a Egiptului menită să îi înrobească pe evrei – perspectivă iudaică

4.4. Eroi neașteptați în istoria lui Israel – moașele *evreice* (Ieș 1,15)

4.5. Un eliberator se naște pentru Israel (Ieș 2)

4.5.1. Nașterea lui Moise și planul lui Dumnezeu de izbăvire (Ieș 2,1-10)

4.5.2. Moise – „alesul” prin care Dumnezeu pune capăt robiei egiptene

4.6. Dumnezeu și pronia Sa față de popor (Ieș 2,25)

5. Reiterarea făgăduinței și descoperirea măreției lui Dumnezeu

5.1. Chemarea lui Moise (Ieș 3) – începutul reconstrucției lui Israel

5.2. Reafirmarea și redescoperirea numelui lui Dumnezeu poporului

5.3. Lucrarea *mâinii Mele celei tari* (Ieș 6,1) – modalitate de coordonare a evreilor în Pustie (pedeapsă și ocrotire)

5.4. Promisiunea și aducerea-aminte (Ieș 6,2-8) – teme pilon pentru „Teologia Pustiei”

5.5. Yahweh și El-Saddai – note imperative în recunoașterea modului de proniere a lui Dumnezeu (Ieș 6,2-3.5-8)

5.6. „Teologia Pustiei” – un mod de lectură spirituală a cărții Ieșirii

6. Muntele Sinai – locul primirii Legii, perimetrul descoperirii vocii lui Dumnezeu și reperul geografic al „Pustiei”

- 6.1. Sinaiul uitat de unele tradiții – reperi scripturistice
- 6.2. Locul Sinaiului în drumul lui Israel – reperi geografice
- 6.3. Teofania chemării lui Moise – certificarea sacralității Sinaiului
- 6.4. Simbolistica muntelui – excurs scripturistic

7. „Teologia Pustiei” – temă marcantă pentru Israel și centru interpretativ în cartea Numeri

- 7.1. Numeri – excurs terminologic pentru indicarea plurivalenței cărții
- 7.2. Tema pustiei – construită în jurul unui spațiu și identificată printr-un curent reformativ
- 7.3. Geografia Pustiei – deșertul în care fiii lui Israel au rătăcit patruzeci de ani
- 7.4. Istoria orală ca factor complementar al explicațiilor geografice din Numeri
- 7.5. Limitele temporale care certifică debutul „scris” al „Teologiei Pustiei”
- 7.6. Pustiul Paran – locul formării noii generații în Israel

8. De la „Școala Pustiei” la „Teologia Pustiei”

- 8.1. „Casa Robiei” și „Școala Robiei”
- 8.2. „Școala Pustiei” – schimbul de generații și păstrarea unei origini a lor
- 8.3. Iscodirea Țării Făgăduinței și corijarea poporului
- 8.4. „Teologia Pustiei” și cele trei efecte ale lipsei de credință
  - 8.4.1. Pedepsirea păcatului prin moarte
  - 8.4.2. Pedepsa celor care nu au înțeles împlinirea făgăduinței divine
  - 8.4.3. Patruzeci de ani sau „până la căderea oaselor în pustie”
- 8.5. „Teologia Pustiei” dintr-o perspectivă nou-testamentară (1Cor 10,1-12)

Concluzii

Bibliografie

Anexe

Rezumat - „Teologia Pustiei” – implicațiile spirituale ale peregrinării poporului ales spre țara făgăduinței (Negrea Bogdan-Marius)

Cuvinte-cheie: teologia pustiei, școala pustiei, pribegie, peregrinare, sinai, paran, moise, evrei

Parcurgerea pustiei a reprezentat pentru Israel principala perioadă de redescoperire a identității sale. Lucrarea lui Dumnezeu în pustie a fost distinctă față de celelalte perioade de restriște ale lui Israel. Pustia începe odată cu robia egipteană, iar acest lucru, fie că dorim, fie că nu dorim, este o realitate. Nu întâmplător vorbește Sfântul Apostol Pavel într-o manieră concludivă asupra subiectului exodului, spunând: „De aceea, cel căruia i se pare că stă neclintit să ia seama să nu cadă” (1Cor 10,12). Căderea, dintru începuturile ei, a fost marcată de neascultare și a atras nevoia unei coborâri a lui Dumnezeu în viața omului pentru soluționarea acestei disfuncții, ca mai apoi, pentru eternitate, coborârea oamenilor să fie dependentă de coborârea lui Dumnezeu (Fac 46,3). În aceste condiții în care omul trebuie să parcurgă drumul decăderii, al reformării, se naște și „Teologia Pustiei”, o latură a Teologiei care vizează modul prin care, marcată de acțiuni pedagogice, o perioadă din viața omului are rolul de a-l reaseza pe acesta în planul mântuirii sale, de a-i redirecționa idealurile spre sensuri epectatice.

Teologia Pustiei apare, din punct de vedere istoric, în Pentateuh. Fie că alegem să vorbim despre o întâlnire individuală cu Dumnezeu, în care sunt prezente elemente de informare și indicare a voinței lui Dumnezeu, fie că alegem să vorbim despre sensul istoric al ei și ne mutăm atenția pe perioada Exodului israelian, „Teologia Pustiei” constituie un element indisolubil în definirea relației dintre Dumnezeu și om.

În lucrarea intitulată „«Teologia pustiei» - implicațiile spirituale ale peregrinării poporului ales spre Țara Făgăduinței” ne întâlnim cu concepte precum „Școala Pustiei” și „Teologia Pustiei”, dublate de interpretări exegetice și indicii istorice, toate creând un vast câmp referențial pentru modul prin care omul poate experimenta voia lui Dumnezeu în acord cu Legea sa, dar și cu libertatea proprie.

Israel se află într-o perioadă nefastă a sa, fiind rob în Egipt. Din fericire, pentru orice analiză critică asupra evenimentului, nu putem lua pur și simplu episodul Exodului și să îl tratăm ca o secvență particulară din viața lui Israel, nedeterminată de acțiunile predecesoare sau de expectațiile poporului. Astfel, având ca limite temporale o perioadă de aproximativ

450 de ani, cercetarea de față pornește de la o identificare a lui Israel în Egipt ca având un statut onorabil și se încheie cu o altă identificare a lui Israel în ultima fază a perioadei sale „de probă”. Nevoia unei intersectări a mai multor tipuri de cercetare a constituit pentru mine și idealul în ceea ce privește tema în cauză. „Teologia Pustiei” nu aparține doar Teologiei, ci este un fenomen care, pe lângă pattern-ul istoric pe care ajunge să îl reprezinte, se concentrează pe formarea unui arc inter-testamentar și interdisciplinar aparte.

Lucrarea este structurată în opt secțiuni complementare, pornind de la o descoperire primară a sensurilor și ajungând la un puternic proces de spiritualizare a conceptului.

În prima parte a lucrării, capitolele I și II, este prezentată o abordare conceptuală cu privire la Pustie și Teologia din jurul ei. Astfel, pentru o analiză cât mai corectă, s-au pus în tratare aspecte de ordin literar, identificându-se termenii cheie cu privire la „Pustiu/e” și inserându-se „Legea”, ca notă distinctivă a experienței Pustiei. Totodată, pentru o cât mai cuprinzătoare perspectivă cu privire la tema tratată, sunt menționate aspecte ce țin de stadiul actual al cercetării. Aceste aspecte sunt prezentate în primul capitol, inaugural, oferind perspectiva asupra cercetării în cauză și identificând punctele de pornire în demersul științific.

Odată cu definirea termenilor și evocarea poziției statutare a Legii în viața evreilor, cercetarea deschide perspectiva temporală a Pustiei. În încercarea de a prezenta cadrul larg al desfășurării acțiunii biblice este utilă o încadrare a subiectului în timp, loc și spațiu. Astfel, delimitarea temporală, indicarea personajelor „fondatoare”, personaje cheie de altfel, cuprinderea în spectrul geografic a Pustiei și studiul asupra fenomenologiei conceptului sunt doar câteva dintre elementele de conținut pe care primele capitole le anticipă, urmând a fi dezvoltate în a doua parte a lucrării.

Pustia apare în viața poporului evreu, într-o notă universală, abia după o perioadă de 400 de ani de pribegie. Numirea celor 400 de ani în Egipt ca fiind ani de pribegie este datorată faptului că receptarea Pustiei și a calității ei de mediu reformator nu putea fi realizată decât după cunoașterea „binelui”, după experimentarea unei decăderi „corozive”. De la statutul de „oaspete”, la cel de „rob”, Israel a reușit să ajungă fără a fi concret ancorat într-o limită temporală.

Capitolul 4, cel mai extins în cuprinsul lucrării, este capitolul care descrie, pe lângă situația istorică a lui Israel, mediul în care are loc acțiunea din punct de vedere scripturistic/teologic. Școala Pustiei nu ia naștere în Pustia Sinaiului sau a Paranului, ci odată

cu opresiunea lui Faraon adusă poporului „oaspete”. Aici intervine și cunoașterea lui Dumnezeu, prin Moise în primă fază, prin semne și minuni ulterior, iar mai apoi, într-o ultimă parte, prin descoperirea directă a voci Sale.

Capitolul 4 încearcă să surprindă o tranziție în istoria lui Israel. Nu doar schimbarea statutului lui Israel este importantă, ci chiar schimbarea personajelor principale din desfășurarea acțiunii. Moartea lui Iacob, anticipativă unei decăderi, Israel fiind concentrat în jurul amintirii sale, este cea care ne identifică faptul că în istorisirea biblică trebuie să apară o schimbare majoră. Aceasta din urmă îl are ca personaj cheie pe Moise, iar această „investire” este cea care dă crez posibilității deschiderii spre o acțiune triumfală de dezrobire.

Exegeza cuprinsă în capitolul 5 are în vedere o prezentare în paralel a două evenimente centrale în istoria poporului ales. Odată finalizată prezentarea istoricității lui Moise, în Ieș 3 este prezentată atribuirea, chiar numirea lui Moise în fruntea misiunii de eliberare a poporului. Teologia Pustiei, în esență, trebuia să aibă un promotor, numit de către Dumnezeu. Acest promotor și conducător al lui Israel, prin cei mai vitregi ani ai redescoperirii poporului, este cel despre care se vorbește în tratarea exegetică a celor două capitole din cartea Ieșirii: 3 și 6. Exegeza realizată are în vedere tratarea unor paradigme veterotestamentare, precum: Relația dintre promisiune și împlinire, aducerea-aminte ca fenomen recurent în mentalul iudaic, numele și „Teologia numelor divine”, dar și manifestarea proniei lui Dumnezeu.

Capitolul 6 are în vedere analizarea muntelui Sinai din punct de vedere geografic, simbolist și teologic. Centrat pe experiențele lui Moise în cadrul Sinaiului și a teofaniilor prezentate în Sfânta Scriptură în raport cu muntele, în cadrul acestui al 6-lea capitol sunt prezentate modurile de receptare ale Sinaiului și a le formațiunilor muntoase în cadrul religiilor monoteiste. Îmbinând o abordare geografică, una teologică și una filosofică, această frântură textuală caută să re poziționeze tema muntelui (ca loc al comunicării omului cu divinitate) în centrul abordărilor spațiale cu privire la Pustia biblică.

Numeri 13-14 reprezintă pasajul pe care, marea majoritate a exegeților îl consideră definitor pentru „Teologia Pustiei”. Capitolul 7, completat de capitolul 8, este orientat în acest sens spre o tratare exegetică a cărții Pustiei (*bemidbar*)/ Numeri. Printr-o analiză fragmentară a capitolul 1 și capitolele 13-14 ale cărții Numeri se realizează un excurs prin istoria schimbului de generații. În capitolul 8 este definită terminologia specifică temei și subtemelor din cuprinsul lucrării: „Casa Robiei, Școala Pustiei și Teologia Pustiei”. Pentru

validarea funcționalității conceptelor amintite anterior, analiza capitolelor 13 și 14 ale cărții „Pustiei” constituie fundamentul scripturistic. Din acest motiv, pentru o cât mai bună receptivitate transdisciplinară, capitolul 7 debutează cu o reorganizare ideatică cu privire la tema acestei lucrări, revalidând într-o manieră istorică și geografică locul „Pustiei” în Istorie, în spațiul exegetic și în literatură, dar nu numai.

Pentru capitolul 8, centralitatea o constituie delimitarea conceptele care gravitează în jurul Pustiei, amintite și anterior: „Casa Robiei, Școala Pustiei și Teologia Pustiei”. Acestea din urmă sunt recunoscute ca funcționale chiar și într-o cheie nou testamentară schițată în finele lucrării.

Obiectivele principale ale lucrării sunt, pe cât se poate de simple, pe atât de cuprinzătoare. Pustia reprezintă unul dintre factorii marcanți ai evoluției lui Israel. Din acest motiv, pentru o cât mai corectă receptare a subiectului lucrării, este necesară o abordare geografică împletită cu una istorică. Lucrarea dorește să ofere o imagine de ansamblu asupra Teologiei Pustiei, motiv pentru care analiza anumitor pasaje scripturistice care abordează teme majore și personaje majore din existența lui Israel nu este una întâmplătoare. Lucrarea plasează în timp Teologia Pustiei, îi oferă suportul necesar din punct de vedere textual și o validează istoric marcându-i caracterul transcendental și identificând-o, dimpreună cu „Școala Pustiei”, ca un pattern, un element necesar în devenirea creștină.